

Accountantsverslag 2016 Gemeente Roosendaal

7 juli 2017

Aan de gemeenteraad
van de gemeente Roosendaal
Postbus 5000
4700 KA ROOSENDAAL

Onderwerp
Accountantsverslag 2016

Datum
7 juli 2017

Kenmerk
3114397650/2017.022690/JR

Geachte leden van de raad,

Graag bieden wij u hierbij ons accountantsverslag met betrekking tot de controle van de jaarrekening 2016 van de gemeente Roosendaal aan. Deze rapportage beschrijft op hoofdlijnen onze controleaanpak en de belangrijkste aangelegenheden die wij tijdens onze controle in overweging hebben genomen. Wij zijn van mening dat de reikwijdte van onze werkzaamheden en de resultaten daarvan een deugdelijke basis vormen voor ons oordeel over de jaarrekening 2016 van de gemeente Roosendaal.

Uw jaarrekening geeft een getrouw en rechtmatig beeld

De jaarrekening 2016 is opgesteld onder verantwoordelijkheid van het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Roosendaal. De controle van de jaarrekening is nagenoeg afgerond. De term 'nagenoeg' is gebruikt, omdat de controle pas definitief is beëindigd na het afgeven van de controleverklaring. Afgifte van deze verklaring kan volgens onze beroepsregels pas plaatsvinden nadat de jaarrekening besproken is in het college van burgemeester en wethouders en is vrijgegeven voor doorgeleiding naar de gemeenteraad. De na onze controle resterende fouten en onzekerheden blijven binnen onze materialiteit en hebben daardoor geen invloed op de strekking van ons oordeel.

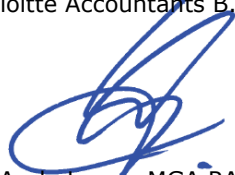
Wij hebben bij de jaarrekening 2016 op 30 juni 2017 een goedkeurende controleverklaring verstrekt voor zowel getrouwheid als rechtmatigheid.

Wij hebben onze bevindingen met uw gemeenteraad besproken

Wij hebben deze rapportage in concept op 21 juni jl. tijdens de bijeenkomst met uw gemeenteraad (auditcommissie-plus vergadering) besproken. Op 15 juni jl. hebben wij deze rapportage in concept afgestemd met de ambtelijke organisatie en de portefeuillehouder financiën.

Met vriendelijke groet,

Deloitte Accountants B.V.

W.A. de Leeuw MGA RA

C.c.: college van burgemeester en wethouders

Op alle opdrachten verricht door Deloitte zijn de 'Algemene Voorwaarden Dienstverlening Deloitte Nederland, januari 2014' gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel onder nummer 24362837 van toepassing.

Deloitte Accountants B.V. is ingeschreven in het handelsregister van de Kamer van Koophandel te Rotterdam onder nummer 24362853. Deloitte Accountants B.V. is a Netherlands affiliate of Deloitte NWE LLP, a member firm of Deloitte Touche Tohmatsu Limited.

Inhoudsopgave

1. Bestuurlijke samenvatting	4
2. De financiële positie	9
3. Belangrijkste bevindingen uit onze controle	12
4. Interne beheersing	22
5. Overige aangelegenheden	24
Bijlagen	25

1. Bestuurlijke samenvatting

Dit onderdeel bevat een samenvatting van onze controle voor het jaar 2016

De controle voor 2016 is uitgevoerd

Zoals vermeld in de aanbiedingsbrief is de controle van de jaarrekening afgerond. De na onze controle resterende fouten en onzekerheden blijven binnen de materialiteit en hebben daardoor geen invloed op de strekking van ons oordeel.

Onze controleverklaring over 2016 is gebaseerd op nieuwe NBA-regelgeving. De controleverklaring doen wij u separaat toekomen.

Geen feitelijke, niet-gecorrigeerde controleverschillen geïdentificeerd die onze rapporteringsdrempel overschrijden

Wij hebben tijdens onze controle geen afwijkingen geïdentificeerd groter dan onze rapporteringsdrempel die van invloed zijn op het vermogen of resultaat van de gemeente.

Wel hebben wij enkele onderlinge inconsistenties aangetroffen in met name de detailinformatie inzake de grondexploitatie en de mutaties hierin tussen de paragraaf grondbeleid en de toelichting op de balans. Deze hebben evenwel geen invloed gehad op de balansposities ultimo 2016 in de jaarrekening.

Op basis van onze controlewerkzaamheden hebben wij geconcludeerd dat alle financieel relevante aspecten van wetgeving en verordeningen, zoals opgenomen in uw controleprotocol 2016, door het college zijn nageleefd en dat zowel de baten en lasten over 2016 als de balansmutaties in 2016 rechtmatig tot stand zijn gekomen. Er is geen sprake van controleverschillen (feitelijke afwijkingen) ten aanzien van rechtmatigheid. Er is wel sprake van twee onzekerheden met betrekking tot rechtmatigheid.

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft - net als over 2015 - een afkeurende controleverklaring bij de verantwoordingen 2016 verstrekt vanwege diverse rechtmatigheidsafwijkingen.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2016, alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 2.390.000.

Daarnaast heeft de accountant van Parkeerbeheer B.V. niet voldoende controlezekerheid kunnen verkrijgen over de volledigheid van een bedrag van € 303.000 aan parkeeropbrengsten in de jaarrekening 2016 van deze B.V. Aangezien de gemeente de parkeeropbrengsten in haar jaarrekening verantwoordt, leidt deze onzekerheid voor onze controle van de jaarrekening van uw gemeenten eveneens tot een controle-onzekerheid.

Wij hebben op 30 juni 2017 een goedkeurende controleverklaring bij de jaarrekening 2016 afgegeven.

De onzekerheden van € 2.390.000 inzake de PGB-bestedingen en van € 303.000 inzake de parkeeropbrengsten vallen binnen de tolerantie van € 7.620.000 en hebben daarom geen invloed op de strekking van de controleverklaring.

Het (verplichte) overzicht van controleverschillen treft u aan in bijlage B van deze rapportage.

Geen significante wijzigingen in de reikwijdte van onze controle

Met de opdrachtbevestiging van 20 oktober 2016 heeft u ons opdracht gegeven tot het controleren van de jaarrekening 2016. Naast de opdrachtbevestiging zijn bepalend voor onze controle:

- Het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado).
- De verslaggevingsregels zoals vastgelegd in het besluit Begroting en verantwoording provincies en gemeenten (Bbv).
- De Controleverordening gemeente Roosendaal (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet).
- Het normenkader rechtmatigheid 2016 zoals dit op 14 februari 2017 door het college van burgemeester en wethouders is vastgesteld.

De reikwijdte van onze controle staat omschreven in de opdrachtbevestiging en is nader omschreven in het auditplan. Er is gedurende het verloop van de controle op geen enkele wijze sprake geweest van een beperking in de reikwijdte van onze controle.

Tijdens de uitvoering van de oorspronkelijke auditplanning hebben zich geen wijzigingen van materieel belang in de reikwijdte voorgedaan. Wij achten de reikwijdte van onze controle voor 2016 voldoende voor de doelstelling van de accountantscontrole.

Wijzigingen in significante verslaggevingsgrondslagen

Significante verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn zeer belangrijk voor de presentatie van de financiële positie en resultaten van de gemeente. Daarnaast vereisen zij van het management het toepassen van oordeelsvorming ten aanzien van moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

Wij hebben vastgesteld dat de jaarverslaggeving 2016 voldoet aan het Bbv en dat het jaarverslag verenigbaar is met de jaarrekening 2016.

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van de gemeente zijn uiteengezet in de toelichting op de jaarrekening 2016. In 2016 hebben zich enkele wijzigingen voorgedaan in de toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een invloed hebben gehad op de financiële resultaten of positie van de gemeente.

De bijdragen aan activa in eigendom van derden dienen op grond van een wijziging in het Bbv met ingang van 2016 als immateriële vaste activa te worden verantwoord in plaats van als financiële vaste activa.

Daarnaast hebben door de wijzigingen in het Bbv rondom grondexploitaties de volgende mutaties en herrubriceringen plaatsgevonden:

- Bijdragen uit of aan reserves ten gunste dan wel ten laste van de grondexploitatie zijn niet meer toegestaan. Als gevolg hiervan was in de jaarrekening 2015 voor het complex Stadsoevers al een verliesvoorziening van circa € 2,9 miljoen gevormd.
- De niet in exploitatie genomen bouwgronden zijn geherrubriceerd naar de materiële vaste activa. Dit betreft een totaalbedrag van per saldo € 0 miljoen (bruto boekwaarde ad € 0,4 miljoen onder aftrek van de reeds gevormde verliesvoorziening van eveneens € 0,4 miljoen).

Evaluatie van de belangrijkste inschattingen van het management: de grondexploitaties

De grondexploitaties bevatten aannames en oordelen en de post voorraden is daarmee een belangrijke schattingspost in de jaarrekening 2016.

Wij hebben het proces waarmee het management de grondexploitaties actualiseert beoordeeld en wij hebben gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd. Deze werkzaamheden omvatten het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, de realiteit van de aannames, de juistheid van de berekeningen en de consistente toepassing van de betrokken modellen.

Wij zijn van mening dat de toegepaste inschattingen redelijk zijn en consistent worden gebruikt. De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd en bijgesteld en geven een getrouw beeld van de boekwaarde en verwachte resultaten ultimo 2016. Uit de actualisatie van de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten blijkt een verwacht negatief planresultaat van in totaal € 3,6 miljoen op contante waarde inclusief prijs- en opbrengstenstijging (2015: € 4,6 miljoen negatief), waarvoor per project verliesvoorzieningen zijn getroffen voor minimaal dit bedrag.

Weerstandvermogen en risicomanagement

Wij constateren dat de financiële positie van uw gemeente ultimo 2016 verbeterd is ten opzichte van eind 2015 en voldoende is, gelet op de door u onderkende risico's.

De interne financiële beheersing is adequaat in het kader van de jaarrekeningcontrole

Wij hebben de opzet en het bestaan van de interne beheersingsmaatregelen die relevant zijn voor de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens beoordeeld. Wij hebben geconcludeerd dat deze *handmatige* interne beheersingsmaatregelen voldoende functioneren.

Bij de jaarrekeningcontrole hebben wij géén volledig gebruik kunnen maken van de getroffen geautomatiseerde beheersingsmaatregelen, omdat die direct afhankelijk zijn van de betrouwbare en continue werking van de IT-omgeving (zoals toegangsbeveiligingsmaatregelen). Indien wij in het kader van onze controle hiervan gebruik willen maken, dient in een EDP-audit opzet, bestaan en werking van de getroffen geautomatiseerde beheersingsmaatregelen te zijn aangetoond en vastgesteld.

Dit heeft tot handmatige en gegevensgerichte controles geleid bij zowel de in- als externe controle.

- Voor het lijstwerk uit de gebruikte applicaties hebben wij specifieke werkzaamheden verricht om de betrouwbaarheid vast te stellen, zoals het aansluiten met de jaarrekening en het grootboek en het uitvoeren van (aanvullende) detailcontroles, waaronder het aansluiten van bedragen en andere gegevens met brondocumenten zoals facturen.
- Om voldoende zekerheid te verkrijgen over de betrouwbaarheid van de digitale factuurverwerking hebben wij gesprekken gevoerd met budgethouders en aanvullende schriftelijke bevestigingen van hen ontvangen voor zowel de autorisatie van facturen alsook de (onderbouwing van de) prestatielevering.

Wij hebben de jaarrekeningcontrole 2016 uitgevoerd met inachtneming van de volgende toleranties, zoals opgenomen in de door u vastgestelde controleverordening:

- Voor fouten is de tolerantie 1% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan reserves: € 2.540.000.
- Voor onzekerheden is de tolerantie 3% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan reserves: € 7.620.000.

De rapportagetolerantie voor fouten en onzekerheden bedraagt 1% van het totaal van de lasten inclusief toevoegingen aan reserves en bedraagt eveneens € 2.540.000.

Naar aanleiding van de jaarrekeningcontrole merken wij verder het volgende op:

- *Kwaliteitsreview opsteldossier en beantwoording vragen:* Het opsteldossier van de jaarrekening komt tot stand met input vanuit de gehele organisatie. Dit geldt ook voor de beantwoording van onze vragen naar aanleiding van de controle. De opbouw en toegankelijkheid van het opsteldossier is doorgaans goed. De interne controle en kwaliteitsreview op de samenstelling van het controledossier kan en moet o.i. op onderdelen nog scherper, kritischer en diepgaander plaatsvinden, waardoor voorkomen wordt dat eerst bij de externe controle nog relevante vragen gesteld en opmerkingen gemaakt moeten worden. Dat geldt met name voor de bijzondere, incidentele gebeurtenissen/transacties en op nieuwe onderwerpen/ontwikkelingen. De interne controle op de reguliere posten is in het algemeen van een toereikend niveau. Als voorbeelden noemen wij de intern kritische challenge van de planeconoom op de actualisatie van de calculaties van de grondexploitaties met name ten aanzien van de objectivering onderbouwing van de opbrengsten en de presentatie van de verwachte resultaten, de verwerking van mutaties in voorzieningen en de invoering van de Vpb-plicht voor gemeenten met ingang van 2016 (traject voor het in beeld brengen en actualiseren van eventuele fiscale consequenties ca. te verwerken in de jaarrekening 2016 pas laat opgestart). Het gaat er daarbij om dat voldoende "tegenkracht" wordt georganiseerd waarbij een kritische beschouwing van ingenomen standpunten, gehanteerde uitgangspunten e.d. plaatsvindt en dit proces vervolgens ook goed gedocumenteerd wordt.

Rechtmatigheid

De begrotingsoverschrijdingen passen binnen het bestaande beleid en zijn in de jaarrekening toegelicht.

Uit de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij geen onrechtmatigheden vastgesteld die een impact hebben op de strekking van de controleverklaring.

SiSa

Wij hebben geen controleverschillen (fouten en/of onzekerheden) in de verantwoorde informatie in de SiSa-bijlage geconstateerd. Omdat uw gemeente vanaf 2016 de regelingen G2 en G3 (dit zijn de bijstandsregelingen op grond van de Participatiewet) laat uitvoeren door de GR Werkplein Hart van West-Brabant hoeft uw gemeenten in de SiSa-bijlage 2016 voor deze regelingen geen bedragen in te vullen. Het Werkplein heeft in haar SiSa-bijlage bij de jaarrekening 2016 de desbetreffende financiële gegevens ingevuld en verantwoordt deze op die manier aan het Ministerie. Uw gemeente hoeft deze financiële gegevens over 2016 pas in de SiSa-bijlage 2017 te verantwoorden.

Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT)

Wij hebben vastgesteld dat de bezoldigingen over 2016 niet strijdig zijn met de Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) en dat de jaarrekening 2016 van de gemeente Roosendaal voldoet aan de publicatieverplichtingen van de WNT.

Deloitte Accountants B.V. is onafhankelijk van de gemeente Roosendaal en voor zover wij weten heeft zich geen inbreuk voorgedaan op de van toepassing zijnde regels en het beleid ten aanzien van onafhankelijkheid.

Onafhankelijkheid wordt continu gemonitord en wij bevestigen de onafhankelijkheid van Deloitte ten opzichte van de gemeente Roosendaal

Ons zijn geen relaties bekend tussen Deloitte Accountants B.V. en haar zuster- en/of dochterondernemingen of de memberfirms van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en hun respectieve zuster- en/of dochterondernemingen en de vennootschap, die naar ons professionele oordeel mogelijk van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid.

Onze volledige onafhankelijkheidsbevestiging is te vinden in bijlage C bij deze rapportage.

2. De financiële positie

In dit hoofdstuk geven wij op hoofdlijnen een analyse van het vermogen en resultaat van uw gemeente

De vermogenspositie van uw gemeente neemt toe

In het Bbv, de verslaggevingsregels voor gemeenten, wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen resultaatbepaling en resultaatbestemming. Alle baten en lasten dienen via het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening te lopen. Er mogen geen baten of lasten rechtstreeks in het eigen vermogen worden gemuteerd.

De mutaties in het eigen vermogen vinden plaats door middel van de resultaatbestemming. Het gerealiseerd totaalsaldo van baten en lasten 2016 bedraagt € 3,7 miljoen voordelig. Per saldo is tussentijds € 2,3 miljoen aan de reserves onttrokken, zodat het gerealiseerde resultaat over 2016 voordelig € 6 miljoen bedraagt. Het gerealiseerde resultaat is afzonderlijk vermeld onder het eigen vermogen in de balans.

In het hiernavolgende overzicht hebben wij de ontwikkeling van het eigen vermogen opgenomen.

Eigen vermogen (in € 1 miljoen)	2016	2015	2014
Eigen vermogen per 1 januari	77,5	71	62,5
Tussentijdse resultaatbestemming	-/- 2,3	-/- 0,8	0,3
Gerealiseerde resultaat	6	7,3	8,2
Gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten	3,7	6,5	8,5
Eigen vermogen per 31 december*	81,3	77,5	71

Saldo baten en lasten

Het feitelijke saldo van baten en lasten in een jaar is weergegeven als het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten. Daarnaast kent de gemeente het gerealiseerde resultaat. Dit is het gerealiseerde totaalsaldo van baten en lasten plus of min de tussentijdse resultaatbestemming. De tussentijdse resultaatbestemming bestaat uit de in de loop van het jaar gedane onttrekkingen aan reserves minus de tussentijdse stortingen in reserves. De stortingen in en onttrekkingen aan reserves vinden uitsluitend plaats op basis van raadsbesluiten. Het gerealiseerde resultaat is dus mede het gevolg van de politieke besluitvorming.

Concreet betekent dit voor uw gemeente het volgende.

*Als gevolg van afronding kunnen er beperkte rekenkundige verschillen zijn ontstaan.

Exploitatieresultaat (in € 1 miljoen)

Totale baten	231,5	
Totale lasten	-/- 227,8	
Gerealiseerde saldo van baten en lasten		3,7
Af: stortingen in reserves	-/- 27,6	
Bij: onttrekkingen aan reserves	29,9	
Saldo mutaties reserves		2,3
Gerealiseerd resultaat		6

De exploitatie over 2016 laat een voordelig gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 3,7 miljoen zien, ten opzichte van een begroot nadelig saldo van € 14,3 miljoen. Dit is een voordeel van € 18 miljoen.

Op pagina 124 e.v. van de jaarrekening is per programma een verklaring gegeven voor de gerealiseerde afwijkingen ten opzichte van de begroting na wijziging.

Op pagina 151 e.v. van de jaarrekening ('Overzicht incidentele baten en lasten') is toegelicht dat een groot deel van deze afwijkingen incidenteel van aard is.

In het gerealiseerd resultaat is onder meer een vrijval van circa € 1,4 miljoen uit de voorziening dubieuze debiteuren sociale zaken opgenomen. Deze vrijval is het gevolg van een herziene schattingsmethode inzake de bepaling van de mate van dubieusheid van de vorderingen per categorie. Inherent aan deze post is dat deze is en blijft omgeven met een relatief grote schattingonzekerheid. Met ingang van 2016 voert de GR Werkplein Hart van West-Brabant het debiteurenbeheer voor uw gemeente uit. Belangrijk is en blijft derhalve dat met name het incassoproces op orde blijft zodat het risico op afboeking van bijstandsvorderingen zo beperkt mogelijk wordt gehouden.

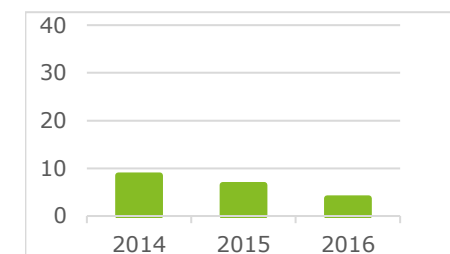
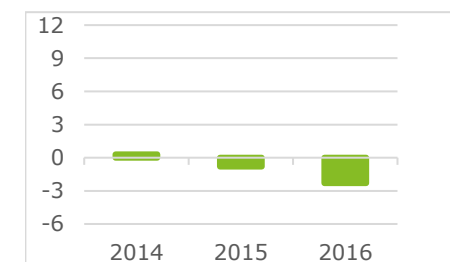
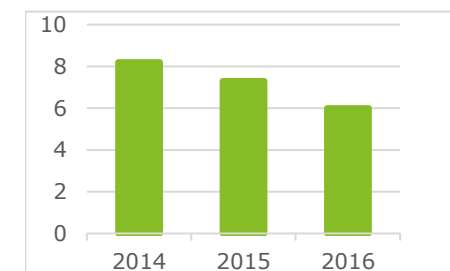
Wij adviseren uw college zich hierover periodiek door het Werkplein te laten informeren.

In hoofdstuk 3 van dit accountantsverslag gaan wij bij het onderdeel 'Begrotingsoverschrijdingen zijn toegelicht in de jaarrekening' nader in op de analyse van de verschillen tussen de begrote en werkelijke lasten in het kader van begrotingsrechtmatigheid.

Het weerstandsvermogen is toegenomen

Het weerstandsvermogen bestaat uit de relatie tussen de beschikbare weerstandscapaciteit en de benodigde weerstandscapaciteit vanwege ingeschatte risico's.

De beschikbare weerstandscapaciteit (zie paragraaf 3 'Weerstandsvermogen en risicobeheersing' van uw jaarverslag) bedraagt, € 43 miljoen (2015: € 36,6 miljoen). Er is dus sprake van een toename van 17% van de beschikbare weerstandscapaciteit in 2016 ten opzichte van 2015. Overigens merken wij hierbij op dat deze cijfers niet aan accountantscontrole zijn onderworpen.

Saldo baten en lasten
(x € 1 miljoen)**Mutaties in reserves**
(x € 1 miljoen)**Gerealiseerd resultaat**
(x € 1 miljoen)

De inventarisatie van risico's die in paragraaf 3 van het jaarverslag is opgenomen, geeft een indicatie van de financiële omvang van de belangrijkste (specifieke) risico's, inclusief een inschatting van de kans en impact van het voordoen van de risico, om daarmee de benodigde weerstandscapaciteit te bepalen. Daarbij is een doorlopend inzicht gegeven in de grootste risico's (qua financiële impact en kans) voor uw gemeente en welke risico's zijn verdwenen en/of nieuw zijn geïdentificeerd. Ook is een inhoudelijke toelichting gegeven op nieuw gedefinieerde en gewijzigde risico's in de top van grootste risico's.

Uw gemeente heeft op basis van deze risico-inventarisatie en een schatting van de kans dat de risico's zich werkelijk voordoen en wat hiervan dan de verwachte impact is, berekend wat de benodigde weerstandscapaciteit is. Hieruit volgt een benodigde weerstandscapaciteit voor specifieke risico's inclusief grondexploitaties van afgerond € 13,1 miljoen (2015: € 14,9 miljoen). In paragraaf 3 van het jaarverslag zijn de risico's nader toegelicht. Korthedshalve verwijzen wij hiernaar.

Ten opzichte van 2015 is sprake van een daling van de gekwantificeerde risico's met per saldo € 1,8 miljoen (14%), wat vooral is veroorzaakt door het wegvallen van de risico's "achterstallig onderhoud verhardingen" en "uitvoeringskosten Werkplein" uit de top 10 van grootste risico's en een lagere inschatting van het risico "uitvoeren BUIG-budget binnen het Rijksbudget".

Ten opzichte van 2015 zijn met name de risico's "uitvoering Wmo binnen Rijksbudget" alsmede "doordecentralisatie onderwijshuisvesting" nieuw in de top 10 van grootste risico's en is een hogere risico-inschatting gemaakt voor het risico "decentralisatie Jeugdzorg binnen het Rijksbudget". een daling van de risico's vanuit de grondexploitaties.

De toename van de beschikbare weerstandscapaciteit en de daling van de benodigde weerstandscapaciteit leiden er per saldo toe dat het weerstandsvermogen ultimo 2016 is toegenomen in relatie tot eind 2015, maar voorzichtigheid blijft nog altijd geboden. Een (alternatieve) aanwending van reserves bijvoorbeeld leidt direct tot een daling van de beschikbare weerstandscapaciteit. Daarnaast heeft een belangrijk deel van de bestedingen op het vlak van het sociaal domein (Jeugdzorg, Wmo en Participatiewet) in overwegende mate een "open eind"-karakter en kleven er per definitie project- en marktrisico's aan grondexploitaties. Deze zijn slechts ten dele door de gemeente beheersbaar en kunnen derhalve een benodigd beroep op de beschikbare weerstandscapaciteit doen toenemen. Het is derhalve van belang de ontwikkelingen in het weerstandsvermogen (beschikbare én benodigde weerstandscapaciteit) goed te blijven monitoren en periodiek uw gemeenteraad hierover te informeren.

Voor meer gedetailleerde informatie over uw weerstandspositie verwijzen wij u naar paragraaf 3 van het jaarverslag 2016. Hierbij merken wij aanvullend op dat uw gemeente in deze paragraaf op een transparante en toereikende wijze inzicht geeft in het weerstandsvermogen en het systeem van risicobeheersing.

3. Belangrijkste bevindingen uit onze controle

Dit hoofdstuk bevat onze bevindingen die, volgens ons professionele oordeel, van belang zijn om te rapporteren

De grondslagen van de jaarrekening zijn aanvaardbaar

De belangrijkste verslaggevingsgrondslagen van uw gemeente zijn uiteengezet in de paragraaf 'Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling' van de jaarrekening 2016. In 2016 zijn er geen wijzigingen geweest in toegepaste verslaggevingsgrondslagen die een aanzienlijke invloed hebben op de baten en lasten of de financiële positie van uw gemeente, met uitzondering van de eerder vermelde aanpassingen.

Significante (beeldbepalende) verslaggevingsgrondslagen en toepassing hiervan zijn belangrijk voor de presentatie van de financiële positie van uw gemeente en de baten en lasten in de jaarrekening. Daarnaast vereisen zij van het college en de directie dat zij zich een oordeel vormen ten aanzien van soms moeilijke, subjectieve en complexe posities vaak vanwege de noodzaak om inschattingen te moeten maken over het effect van zaken die inherent onzeker zijn.

Wij hebben het door het college en de directie toegepaste proces voor significante verslaggevingsaspecten geëvalueerd en hebben zelfstandig gegevensgerichte controlewerkzaamheden uitgevoerd.

Waar nodig hebben wij specialisten betrokken bij het beoordelen van de toepassing van de juiste methodiek, aannames, berekeningen en consistente toepassing van de betrokken modellen en/of de van toepassing zijnde financiële verslaggevingsvoorschriften.

Het jaarverslag is verenigbaar met de jaarrekening

De jaarstukken 2016 van uw gemeente bestaan uit:

- Het jaarverslag 2016 (programmaverantwoording en verplichte paragrafen), zoals opgenomen in deel I van de jaarstukken.
- De jaarrekening 2016 (grondslagen voor waardering en resultaatbepaling, balans met toelichting, overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage), zoals opgenomen in deel II van de jaarstukken.

In het onderdeel 'Programmaverantwoording' van het jaarverslag dient het college informatie op te nemen over: wat hebben wij gedaan, wat hebben wij bereikt en wat heeft het gekost? De programmaverantwoording vormt samen met de verplichte paragrafen het jaarverslag. Beide onderdelen vallen niet (expliciet) onder de controle van de jaarrekening. Het primaire object van accountantscontrole (op grond van artikel 213 van de Gemeentewet) is de jaarrekening (balans met toelichting en overzicht van baten en lasten in de jaarrekening met toelichting en de SiSa-bijlage).

De accountantscontrole omvat daarom geen oordeel over de inhoudelijke juistheid en volledigheid van de informatie-verstrekking opgenomen in de programmaverantwoording en de verplichte paragrafen.

Op basis van onze kennis en ons begrip van de gemeente Roosendaal, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, hebben wij overwogen of het jaarverslag materiële afwijkingen bevat. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening. Op grond van de beschreven werkzaamheden zijn wij van mening dat de inhoud van het jaarverslag met de jaarrekening verenigbaar is, geen materiële afwijkingen bevat en voorts alle informatie bevat die op grond van het BBV is vereist.

Bij onze controle hebben wij geen tegenstrijdigheden tussen het jaarverslag en de jaarrekening geconstateerd. Onze conclusie is dat het jaarverslag en de jaarrekening goed met elkaar verenigbaar zijn.

Wat betreft kwaliteit van de toelichtingen in het jaarverslag doen wij u nog de volgende aanbevelingen:

- Probeer de relatie tussen de beschreven activiteiten en prestaties, de indicatoren voor maatschappelijke effecten en de gerealiseerde baten en lasten van de programma's nog meer aan elkaar te koppelen. De toelichtingen en analyses staan nu nog overwegend 'op zichzelf'.
- Neem in de paragraaf verbonden partijen een beknopte risicoanalyse per verbonden partij op.

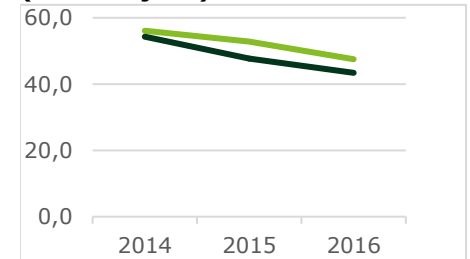
De grondexploitaties zijn deugdelijk geactualiseerd

De veruit grootste balanspost met betrekking tot de voorraden is de post in exploitatie genomen bouwgronden. Door de invloed van de parameters (zoals kostenstijging, fasering, druk op verkoopprijzen, rente-effecten) die bepalend zijn voor de in de toekomst te realiseren opbrengsten, hebben wij bij onze controle de waardering van deze grondexploitaties diepgaand gecontroleerd.

De risico's voor de grondexploitaties zijn in essentie terug te brengen tot vijf P's, die de basis zijn voor de actualisatie van de grondexploitaties en daarmee de waardering ervan in de jaarrekening 2016:

- *Planning*: Is de tijdsplanning van de projecten afgestemd op de (on)mogelijkheden in de markt? Immers, de marktbehoefte bepaalt welke projecten op welk moment te realiseren zijn.
- *Programming*: In de afgelopen jaren hebben economische ontwikkelingen geleid tot belangrijke wijzigingen in vooral de woningbehoefte. Is er een kritische analyse van de 'mix' van woningen (huur, koop, vrije kavel appartementen, etc.) in de projecten in relatie tot de huidige marktvraag in de gemeente?
- *Prijzen*: De verkoopprijzen van woningen en dus van grond hebben langere tijd onder druk gestaan. Is afgewogen welke prijzen zijn te handhaven, rekening houdend met het risico dat gronden later of in het geheel niet worden afgenomen?
- *Parameters*: Welke parameters zijn gebruikt voor rente, kosten- en opbrengststijging en zijn deze voldoende geobjectiveerd en onderbouwd?
- *Plankosten*: Zijn de plankosten voldoende consistent, geobjectiveerd en onderbouwd?

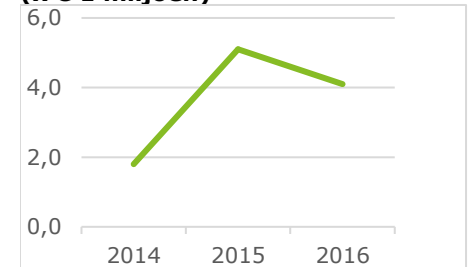
Boekwaarde grondexploitatie (x € 1 miljoen)

Exclusief voorziening

Inclusief voorziening

Voorziening grondexploitatie (x € 1 miljoen)

De grondexploitaties zijn voor de jaarrekening 2016 opnieuw doorgerekend (geactualiseerd) en waar nodig bijgesteld, waarmee tevens is beoordeeld of het onderhanden werk in de jaarrekening op een juiste wijze is gewaardeerd en of er mogelijk een wijziging in de verliesvoorziening nodig is. Hierbij is ook rekening gehouden met de gewijzigde voorschriften op basis van de Notitie Grondexploitaties 2016 van de Commissie BBV.

Ultimo 2016 is op basis hiervan € 4,1 miljoen opgenomen in de voorziening verlieslatende complexen om de naar verwachting niet meer met verkopen goed te maken kosten (2015: € 5,1 miljoen) te dekken. Een overzicht van de ontwikkeling in boekwaarden van de grondexploitaties en de omvang van de voorziening ter dekking van 'negatieve plannen' (verliezen) treft u hiernaast aan.

De afname van de boekwaarde exclusief voorziening ten opzichte van 2016 is vooral te verklaren door grondverkoop in de plannen Stadsoevers (locatie "Wipwei"), de Bamere Heerle en Borchwerf.

Voor een nadere onderbouwing van de hoogte van de voorziening verwijzen wij u naar de paragraaf grondbeleid (paragraaf 7 van het jaarverslag), waarin de belangrijkste complexen en de daarmee gepaard gaande risico's zijn toegelicht.

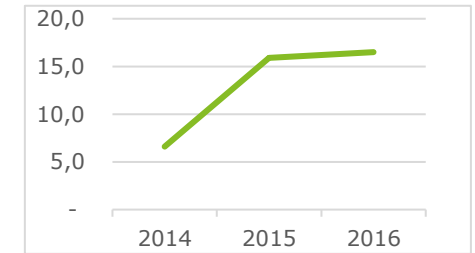
Aanvullend hieraan merken wij het volgende op:

- In het overzicht is ook de boekwaarde van Veld B van Borchwerf II (ultimo 2016 circa € 7,2 miljoen) opgenomen. De verdere ontwikkeling/gronduitgifte hiervan vindt plaats in een B.V./C.V. Hiervoor zal, op grond van de gesloten samenwerkingsovereenkomst, levering van de desbetreffende gronden tegen de boekwaarde aan de C.V. plaatsvinden.

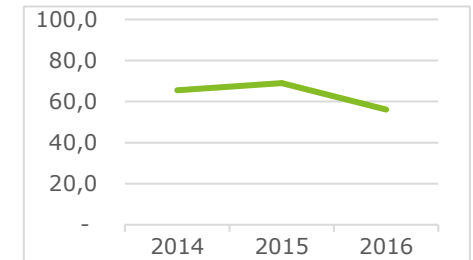
Naar ons is meegedeeld vindt momenteel door de vennoten in de C.V. overleg plaats over het financieel meerjarenperspectief van de C.V. aan de hand van de geactualiseerde grondexploitatie per 1 januari 2017. Aangezien uw gemeente vanwege de nog bestaande grondexploitatie Veld B Borchwerf II met een boekwaarde van € 7,2 miljoen, een verstrekte langlopende geldlening aan de C.V. van € 7 miljoen en nog openstaande vorderingen op de C.V. tot een bedrag van eveneens circa € 7 miljoen een groot financieel belang heeft bij de ontwikkelingen binnen de C.V., adviseren wij u deze ontwikkelingen nauwlettend te blijven volgen en uw gemeenteraad hierover te informeren.

- Eind dit jaar loopt formeel de verstrekte financiering aan de C.V. vanuit de gemeente alsmede de rekening-courantfinanciering vanuit de BNG af. Dat betekent dat tijdig duidelijkheid moet komen in de continuëring van de activiteiten in de C.V. en alsdan voortzetting/continuëring van de financiering van de C.V. Wij adviseren u hierover tijdig in overleg te treden met alle betrokken partijen.
- Vanuit de C.V. is tot op heden twee keer tussentijds dividend uitgekeerd en/of toegekend aan de hierin deelnemende B.V.'s (waaronder de 2 B.V.'s waarin de gemeente zelf deelneemt). De ultimo 2016 voor de gemeente aanwezige "stille reserve" (i.c. de waarde van het eigen vermogen ultimo 2016 volgens de concept jaarrekeningen 2016 van de B.V.'s en C.V. onder aftrek van de waarde tegen historische uitgaafprijs zoals opgenomen in de jaarrekening 2016 van de gemeente) in de eigen vermogensposities van de B.V.'s en C.V. waarin de gemeente direct of indirect deelneemt bedraagt circa € 3,5 miljoen.

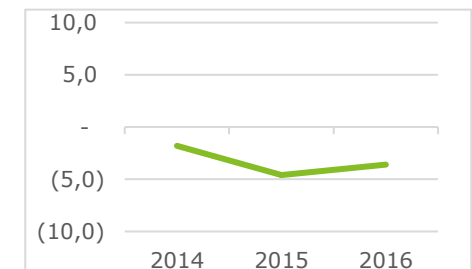
Nog te maken kosten grondexploitatie (x € 1 miljoen)

Nog te realiseren opbrengsten grondexploitatie (x € 1 miljoen)

Resultaat grondexploitatie o.b.v. contante waarde (x € 1 miljoen)

- Daarnaast is binnen de C.V. nog sprake van een latent toekomstig voordelig resultaat dat in de grondexploitatie is ingerekend.
- Majoppeveld heeft ultimo 2016 een totale boekwaarde van circa € 22,1 miljoen en een verwacht voordelig resultaat bij afsluiting (prognose 2025) van circa € 0,4 miljoen (netto contante waarde per 1 januari 2017). Begin 2016 heeft de gemeente een groot deel van de grondpercelen in Majoppeveld laten taxeren. In de actualisatie van de exploitatie-opzet is uitgegaan van deze getaxeerde grondprijzen. In verband met de nog lange doorlooptijd van dit complex en een relatief grote afhankelijkheid van in de komende jaren te realiseren grondverkopen is het van belang periodiek de voortgang in de verkopen te monitoren en hierover te rapporteren. Daarbij adviseren wij u in meerdere gevoeligheidsscenario's de afhankelijkheid van de verschillende variabelen inzichtelijk te maken en door te rekenen en te bezien op welke wijze en met welke maatregelen deze variabelen in positieve zin te stimuleren en te beïnvloeden zijn. De gemeente betracht meer aansluiting op de huidige marktomstandigheden door het uitgiftetempo verder te verspreiden over de jaren. De omvang van het huidige programma is echter vooralsnog niet onderbouwd met actueel marktonderzoek, waardoor de marktconformiteit van het programma (nog) niet kan worden vastgesteld. Derhalve vormt het programma ondanks het aangepaste uitgiftetempo een risico voor de waardering van de grondexploitatie. Voor de jaarrekening 2017 is het aan te bevelen een actueel marktonderzoek uit te laten voeren op het huidige programma.
  - Voor Stadsoevers heeft de gemeenteraad in december 2015 een exploitatie-opzet vastgesteld, waarmee dit toekomstig woningbouwgebied in exploitatie is genomen. Ultimo 2016 heeft Stadsoevers een boekwaarde van circa € 5,1 miljoen welke in belangrijke mate bestaat uit de boekwaarde van de gronden en nog aanwezige opstallen in het plangebied welke, vanwege de gewijzigde toekomstige bestemming, eind 2015 zijn overgeheveld van de materiële vaste activa naar de voorraden. In verband met de nog lange doorlooptijd van dit complex, het feit dat de kosten voor verwerving, bouw- en woonrijpmaken c.a. nog in belangrijke mate gemaakt moeten worden alsmede een relatief grote afhankelijkheid van de in de komende jaren te realiseren grondverkopen, is het van belang de kostenbudgetten stringent te bewaken en periodiek de voortgang in de verkopen te monitoren en over deze onderwerpen te rapporteren. Daarbij adviseren wij u in meerdere gevoeligheidsscenario's de afhankelijkheid van de verschillende variabelen inzichtelijk te maken en door te rekenen en te bezien op welke wijze en met welke maatregelen deze variabelen in positieve zin te stimuleren en te beïnvloeden zijn.

Bij onze beoordeling van de door de gemeente gehanteerde veronderstellingen voor actualisatie van de grondexploitaties, zijnde vooral de uitgangspunten voor de planning (fasering), programmering, het prijsbeleid, maar ook de parameters voor kosten- en opbrengstenstijging en de gehanteerde rekenrente (renteomslagmethode), hebben wij het volgende overwogen:

- Of de afzonderlijke veronderstellingen redelijk lijken.
- Of de veronderstellingen onderling afhankelijk en intern consistent zijn.
- Of de veronderstellingen redelijk lijken wanneer ze collectief of in samenhang met andere veronderstellingen worden beschouwd.
- Of de veronderstellingen in de markt de waarneembare veronderstellingen op passende wijze weerspiegelen, met andere woorden is er consistentie met de algemene economische omgeving en omstandigheden in/bij de gemeente.
- Of de veronderstellingen aansluiten op de (vastgestelde) plannen (besluiten) van de raad.
- Of de veronderstellingen consistent zijn met de ervaringscijfers van de gemeente (met andere woorden, is historische informatie representatief voor toekomstige situaties).

Zoals blijkt uit de op de voorgaande pagina opgenomen figuren nemen de nog te maken kosten en nog te realiseren opbrengsten af en verwacht de gemeente een negatief planresultaat van in totaal € 3,6 miljoen op contante waarde inclusief prijs- en opbrengstenstijging (2015: € 4,6 miljoen negatief).

Herrubricering 'niet in exploitatie genomen gronden'

De in het Bbv opgenomen 'tussencategorie' van de Niet in Exploitatie Genomen (bouw)gronden (NIEGG) is met de Bbv-wijziging ingaande 1 januari 2016 vervallen. Deze gronden dienen te worden gekwalificeerd als materiële vaste activa (gronden en terreinen) of te worden ingebracht in een (nieuwe) grondexploitatie.

Op grond van de wijzigingen in de verslaggevingsregels rondom grondexploitaties heeft uw gemeente in de jaarrekening 2016 deze herrubricering van de niet in exploitatie genomen bouwgronden (op de NIEGG "Nieuwstraat" na) naar de materiële vaste activa verwerkt.

Interne controle grondexploitatie

De grondexploitatie vormt een belangrijk onderdeel van de jaarrekening van uw gemeente. De reden van de nadrukkelijke aandacht voor dit onderwerp is vooral gelegen in het feit dat het in de grondexploitatie geïnvesteerd vermogen en de daarmee gepaarde gaande financiële risico's voor uw gemeente aanzienlijk zijn. Het periodiek uitvoeren van interne controle op de waardering inclusief onderbouwingen van de grondexploitatie zorgt voor een 'sparring partner' voor de planeconoom en draagt bij aan het verder expliciet zichtbaar en toegankelijk maken van aannames, uitgangspunten, onderbouwingen, projectdossiers, etc. De interne controle vindt primair plaats in het primaire proces c.q. bij het team Ruimtelijke Ontwikkeling zelf, waarbij in ieder geval de projectleiders en de planeconoom een belangrijke rol vervullen. Dit is vorm gegeven door periodiek overleg. De uitkomsten en eventuele vervolgcacties naar aanleiding van dit overleg zijn voor ons niet (altijd) concreet zichtbaar. Het is aan te bevelen hierin te voorzien zodat expliciet zichtbaar vastligt op welke wijze de belangrijkste parameters zijn getoetst op betrouwbaarheid en marktconformiteit.

Dit betekent niet het per definitie uitbreiden van controls en meer controle, maar het zichtbaar maken van de controls en controlewerkzaamheden en een heroriëntatie op de kwaliteit en inhoud van controls en een eenduidige projectbeheersingsstructuur die in evenwicht is met de actuele activiteiten binnen de grondexploitaties met bijhorende dossiervorming.

Als sluitstuk is de "verbijzonderde" interne controle vanuit de medewerkers interne controle van het team ID&C belangrijk. Deze controle is vooral bedoeld om vast te stellen of de controles en beheersmaatregelen in het primaire proces zijn uitgevoerd en voldoen aan de daaraan te stellen eisen, zoals toetsing op de onderbouwing van de marktconforme waardering van de grondexploitatie. De "verbijzonderde" interne controle fungeert daarmee tevens als 'voorportaal' van de accountant en zorgt ervoor dat wij vanuit efficiency en effectiviteit bij de accountantscontrole zoveel mogelijk gebruik kunnen maken van de uitgevoerde interne controles.

Over 2016 is "verbijzonderde" interne controle uitgevoerd op de grondaankopen en -verkoop en op enkele kostprijscalculaties. Deze interne controle kan en moet o.i. nog scherper, kritischer en diepgaander plaatsvinden, waardoor voorkomen wordt dat eerst bij de externe controle nog relevante vragen gesteld en opmerkingen gemaakt moeten worden. Als voorbeeld noemen wij de actualisatie van de calculaties van de grondexploitaties met name ten aanzien van de objectivering onderbouwing van de opbrengsten en de presentatie van de verwachte resultaten (juiste uitgangspunten, parameters onderbouwd en marktconform, realiteit fasering grondverkoop, etc.). Het gaat er daarbij om dat voldoende "countervailing power" oftewel tegenkracht wordt georganiseerd waarbij een kritische beschouwing van ingenomen standpunten, gehanteerde uitgangspunten e.d. plaatsvindt en dit proces vervolgens ook goed gedocumenteerd wordt.

De kwaliteit van de onderbouwingen en inschattingen (vooral voorzieningen) bij het opstellen van de jaarrekening is goed

Uw gemeente heeft voorzieningen gevormd voor verliezen, risico's of verplichtingen die hun oorsprong vinden in het huidige boekjaar of eerdere boekjaren, maar waarvan de (verwachte) uitgaven in de toekomst liggen. Binnen de voorzieningen maakt u conform het Bbv onderscheid naar voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's, egalisatievoorzieningen en van derden verkregen middelen die specifiek besteed moeten worden.

Voor de voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's en de egalisatievoorzieningen zijn naar hun aard gebaseerd op veronderstellingen en schattingen van het management en het college. Zij schatten op basis van hun kennis van de gemeente en haar omgeving in wat het effect van de te voorziene risico's, verplichtingen en kosten zal zijn in de komende jaren en wat de omvang van de voorziening moet zijn. Omdat schattingen per definitie subjectief zijn, besteden wij als uw accountant nadrukkelijk aandacht aan de onderbouwing en redelijkheid van de aannames van het management en het college.

Wij hebben als onderdeel van onze controle gesprekken gevoerd over de aard van de risico's en de verwachtingen over de ontwikkelingen in de komende jaren. Daarbij zijn ook alternatieven voor de gehanteerde schattingen overwogen. Wij zijn van mening dat de gehanteerde uitgangspunten voor schattingen reëel en consistent zijn toegepast en op basis van de nu beschikbare informatie de best mogelijke schatting zijn.

Wel adviseren wij u bij het opstellen van de jaarrekening 2017 e.v. jaarlijks zogenaamde "backtesting-werkzaamheden" uit te voeren. Bij deze werkzaamheden dient dan te worden getoetst in welke mate de in de jaarrekening 2016 geprognosticeerde kosten, onttrekkingen, verliezen ca. zoals opgenomen in de (onderbouwing van de) voorzieningen zich in 2017 daadwerkelijk hebben voorgedaan (bijvoorbeeld: de omvang van de in 2017 verrichte afboekingen/buiten invordering stellingen op de debiteurenposities versus de verwachte omvang hiervan bij de bepaling van de omvang van de voorziening dubieuze debiteuren in de jaarrekening 2016).

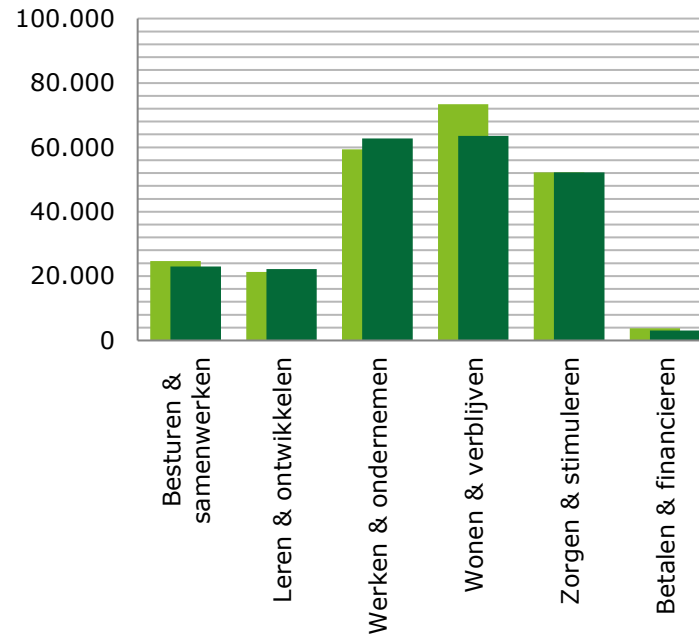
Sociaal domein (3 decentralisaties)

Voor de jaarrekeningcontrole 2016 hebben wij - met inachtneming van de Audit Alert Sociaal Domein van de beroepsorganisatie van accountants (NBA) - geconcludeerd dat uw gemeente toereikende maatregelen heeft getroffen om te komen tot een getrouwe en rechtmatige besteding van de zorg in natura (WMO en Jeugd, exclusief PGB). Het afgelopen jaar heeft uw gemeente verdere stappen hierin gezet en inmiddels wordt op cliëntniveau vastgesteld of de door de zorgaanbieder gefactureerde kosten juist zijn (juiste hoeveelheid geleverde zorg tegen de overeengekomen prijs en geleverd aan een cliënt die hiertoe is geïndiceerd) en de prestaties door de zorgaanbieder ook daadwerkelijk zijn geleverd.

De PGB-bestedingen zijn (verplicht) belegd bij de Sociale Verzekeringsbank (SVB). De accountant van de SVB heeft - net als over 2015 - een afkeurende controleverklaring bij de verantwoordingen 2016 verstrekt vanwege diverse rechtmatigheidsafwijkingen.

Het ontbreken van voldoende en geschikte controle-informatie over de prestatielevering (getrouwheid) voor de verantwoorde PGB-bestedingen in de jaarrekening 2016, alsook de geconstateerde rechtmatigheidsafwijkingen, leiden tot een onzekerheid in onze controle voor de getrouwheid en rechtmatigheid van in totaal € 2.390.000.

Verschillen tussen begrote en werkelijke lasten (x € 1 miljoen)

Begrotingsoverschrijdingen zijn toegelicht in de jaarrekening

Naast de controle op de rechtmatige totstandkoming van de baten, lasten en balansmutaties in de jaarrekening 2016, hebben wij de begrotingsrechtmatigheid gecontroleerd.

De toe te passen normen voor dit begrotingscriterium zijn gebaseerd op artikel 189, 190 en 191 van de Gemeentewet en moeten door de gemeenteraad zelf nader worden ingevuld en geconcretiseerd. Dit gebeurt door middel van de begroting en via de verordening op het financieel beheer ex artikel 212 van de Gemeentewet.

Het systeem van budgetbeheer en -bewaking van de gemeente moet waarborgen dat de baten en lasten binnen de begroting blijven en dat het college belangrijke wijzigingen of dreigende overschrijdingen tijdig meldt aan de gemeenteraad, zodat deze hierover tijdig (binnen het begrotingsjaar) een besluit kan nemen. Een systeem met onvoldoende waarborgen heeft het risico in zich dat inbreuk wordt gemaakt op het budgetrecht van de raad.

Het begrotingscriterium is verder verfijnd en uitgewerkt in de Kadernota rechtmatigheid 2016 van de Commissie BBV. De belangrijkste bepaling is de vaststelling dat het overschrijden van de begroting altijd onrechtmatig is, maar niet in alle gevallen hoeft te worden meegewogen in het accountantsoordeel. Deze kostenoverschrijdingen moeten dan wel goed herkenbaar in de jaarrekening zijn opgenomen.

In het kader van de begrotingsrechtmatigheid moet gekeken worden naar de lastenoverschrijdingen per programma.

Zoals blijkt uit bijgaande figuur is op twee programma's een begrotingsoverschrijding op de lasten te constateren.

Begroot

Werkelijk

Een meer gedetailleerde inhoudelijke analyse van begrotingsrechtmatigheid is opgenomen in de paragraaf "Nadere analyse begrotingsrechtmatigheid" van de jaarrekening 2016. In deze paragraaf legt het college verantwoording af over de rechtmatigheid van de lasten over 2016. Kortheidshalve verwijzen wij hiernaar. In aanvulling op de door het college verstrekte toelichting merken wij nog het volgende op:

In de toelichting op de lastenoverschrijding op programma 2 ad € 856.000 is het bedrag van de in 2016 bestede (niet begrote) (rijks)middelen onderwijsachterstandsbeleid uit voorgaande jaren ad € 558.000 niet vermeld. Daarnaast zijn verschillende baten dan wel meevallers in de lasten vermeld.

Hierdoor sluit de telling van de specificatie niet aan op het vermelde bedrag ad € 856.000.

In de toelichting op de lastenoverschrijding op programma 3 ad € 3.663.000 is abusievelijk een typefout ontstaan (bedrag ad € 3.663.000 moet zijn € 3.363.000) en zijn verschillende baten dan wel meevallers in de lasten vermeld.

Wij concluderen dat de toelichting derhalve nu nog met name is gericht op overschrijding op de lasten in combinatie met meevallers in de lasten en/of compenserende baten. Doelstelling van de analyse moet echter zijn dat alleen de lastenoverschrijdingen worden toegelicht en niet de per saldo lastenoverschrijdingen.

Europees aanbesteden is rechtmatig

Uit de uitgevoerde controlewerkzaamheden voor de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen hebben wij geen onrechtmatigheden vastgesteld die een impact hebben op de strekking van de controleverklaring.

Wij hebben het college erop geattendeerd dat met de invoering van de nieuwe aanbestedingsrichtlijnen medio 2016 het eerdere onderscheid tussen IIA- en IIB-diensten is komen te vervallen. Bijvoorbeeld de inhuur van personeel kan de gemeente hierdoor niet meer kwalificeren als IIB-dienst en daarmee is het volledige richtlijnenregime van toepassing op deze 'voormalige' IIB-dienst. Voor overheidsopdrachten voor 'sociale en andere specifieke diensten' is daarentegen een nieuwe specifieke regeling ingevoerd met een hogere drempel (ad € 750.000).

Wij hebben geen fouten en/of onzekerheden in de SiSa-bijlage 2016 geconstateerd

De procedure die uw gemeente moet naleven bij de aanlevering van de SiSa-bestanden aan het CBS is ten opzichte van vorig jaar niet wezenlijk gewijzigd. Uw gemeente dient in een vast, voorgeschreven stramien zeven documenten aan het CBS aan te leveren.

Wij hebben de SiSa-bijlage gecontroleerd op basis van de nota verwachtingen accountantscontrole SiSa 2016. Hierbij stellen wij de getrouwheid en rechtmatigheid van de in de SiSa-bijlage verantwoorde gegevens (indicatoren) vast.

Wij benadrukken dat u als gemeente zelf verantwoordelijk bent voor de volledigheid van de te verantwoorden indicatoren zoals opgenomen in de SiSa-bijlage. Indien een '0' is ingevuld, zijn wij bij uw gemeente nagegaan of deze '0' terecht is ingevuld. U heeft dit aan ons bevestigd.

De (verplichte) tabel met fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen is opgenomen in bijlagen B van dit accountantsverslag. Bij de controle hebben wij geen financiële fouten of onzekerheden geconstateerd.

De Wet normering topinkomens (WNT) is nageleefd

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) is met ingang van 2013 van toepassing en vervangt tegelijkertijd de Wopt (Wet openbaarmaking uit publieke middelen gefinancierde topinkomens). Doelstelling van de wet is te verhinderen dat instellingen in de publieke en semipublieke sectoren rechtens in staat zijn bovenmatige bezoldigingen toe te kennen.

Voor gemeenten geldt dat de gemeentesecretaris en de griffier als topfunctionaris zijn aangemerkt. De algemene bezoldiging voor een topfunctionaris mag voor 2016 niet meer bedragen dan € 179.000 per jaar. Daarnaast dienen gemeenten het salaris openbaar te maken van overige medewerkers (inclusief - wanneer aan bepaalde voorwaarden is voldaan - ingehuurd personeel) die een bezoldiging ontvangen boven deze norm. Ten slotte stelt de WNT een aantal overige eisen, zoals een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van € 75.000.

In 2016 is voor geen van de topfunctionarissen en overige medewerkers sprake van een overschrijding van de grensbedragen.

Geen wijzigingen in onze initiële inschatting van het frauderisico en geen aanwijzingen van fraude

De primaire verantwoordelijkheid voor het voorkomen en detecteren van fraude berust bij de gemeenteraad en het college van burgemeester en wethouders, inclusief het invoeren en onderhouden van toereikende interne beheersingsmaatregelen voor de betrouwbaarheid van de financiële verslaggeving, de werking en de efficiency van de bedrijfsvoering en naleving van de van toepassing zijnde wet- en regelgeving.

Een belangrijke beheersingsmaatregel die het college heeft getroffen is het uitvoeren van periodieke interne controle op de wat betreft omvang en financiële risico's belangrijkste processen.

De gemeente Roosendaal heeft in 2015 voor de processen grondexploitatie, kredieten en investeringen, lonen en salarissen en inkoop- en aanbesteding onder externe begeleiding een frauderisicoanalyse verricht. Uit deze analyse zijn onder meer (bestaande) beheersmaatregelen en te nemen vervolgstappen naar voren gekomen. Wij merken op dat de toetsing op het bestaan en de effectiviteit van de beheersmaatregelen nog niet/beperkt (expliciet) plaatsvindt alsmede dat vooralsnog niet is getoetst of de te nemen vervolgstappen zijn gezet en effectief zijn.

Daarnaast is binnen de gemeente de afspraak gemaakt dat in 2017 vier andere processen worden geïnventariseerd en geanalyseerd op frauderisico-aspecten. Dit betreft de posten/processen overige opbrengsten, subsidies, belastingopbrengsten en (bijstands)uitkeringen. Ten tijde van de jaarrekeningcontrole waren deze werkzaamheden opgestart maar nog niet afgerond.

Wij adviseren het college de frauderisicoanalyse verder uit te voeren en jaarlijks te actualiseren en te delen en bespreken met de auditcommissie. Op deze wijze vormt het periodiek actualiseren van een gerichte frauderisicoanalyse een zichtbaar en vast onderdeel van de interne beheersingsomgeving inclusief de communicatie hierover met het toezichhoudend orgaan.

Als accountants verkrijgen wij redelijke, maar geen absolute, zekerheid dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat, als gevolg van fraude of fouten.

Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing. Onze controle is uitgevoerd met een hoge maar geen absolute mate van zekerheid, waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle fouten en fraude hebben ontdekt.

Wij hebben de accountantscontrole van de jaarrekening over 2016 van uw gemeente professioneel-kritisch uitgevoerd en professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Wij hebben op basis van onze werkzaamheden geen aanwijzingen van fraudegevallen verkregen.

4. Interne beheersing

De belangrijkste bevindingen en aanbevelingen voor de interne beheersing en verslaggeving

De interne (financiële) beheersing is adequaat in het kader van onze jaarrekeningcontrole

Als onderdeel van de jaarrekeningcontrole hebben wij in de periode oktober/november 2016 een interim-controle uitgevoerd. Deze interim-controle is primair gericht op de opzet en het bestaan van maatregelen van administratieve organisatie en interne beheersing (AO/IB), voor zover van belang voor onze controle op de betrouwbaarheid van de in de jaarrekening opgenomen gegevens.

De bevindingen uit de interim-controle zijn vastgelegd in onze managementletter aan het college d.d. 28 november 2016 en onze boardletter aan uw gemeenteraad d.d. 5 december 2016. Voor onze specifieke bevindingen en overige aanbevelingen inzake de AO/IB verwijzen wij hiernaar.

Wat betreft de in de managementletter 2016 beschreven aandachtspunten voor de jaarrekening 2016 vermelden wij dat door ons is vastgesteld dat deze aandachtspunten door de organisatie in het algemeen toereikend zijn opgevolgd. Als voorbeelden noemen wij de aanvullende analyse op de naleving van de Europese aanbestedingsrichtlijnen en de actualisatie van de grondexploitaties rekening houdend met de Bbv-wijzigingen.

Voor zover de uitkomsten van de opvolging van de aandachtspunten of onze controle hiervan hiertoe aanleiding geven, hebben wij onze bevindingen in dit accountantsverslag bij het betreffende onderwerp verwerkt.

Evaluatie werkafspraken en balansdossier

Bij aanvang van de jaarrekeningcontrole was de concept-jaarrekening 2016 gereed.

Uit onze controle is een aantal bevindingen en voorgestelde tekstuele en cijfermatige correcties voortgekomen. De voor het inzicht van de gebruikers benodigde correcties zijn verwerkt in de definitieve jaarrekening 2016.

Naar aanleiding van onze controle merken wij verder het volgende op:

Kwaliteitsreview opsteldossier en beantwoording vragen:
Het opsteldossier van de jaarrekening komt tot stand met input vanuit de gehele organisatie. Dit geldt ook voor de beantwoording van onze vragen naar aanleiding van de controle. De opbouw en toegankelijkheid van het opsteldossier is doorgaans goed. De interne controle en kwaliteitsreview op de samenstelling van het controledossier kan en moet o.i. op onderdelen nog scherper, kritischer en diepgaander plaatsvinden, waardoor voorkomen wordt dat eerst bij de externe controle nog relevante vragen gesteld en opmerkingen gemaakt moeten worden. Dat geldt met name voor de bijzondere, incidentele gebeurtenissen/transacties en op nieuwe onderwerpen/ontwikkelingen. De interne controle op de reguliere posten is in het algemeen van een toereikend niveau.

Als voorbeelden noemen wij de intern kritische challenge van de planeconoom op de actualisatie van de calculaties van de grondexploitaties met name ten aanzien van de objectivering onderbouwing van de opbrengsten en de presentatie van de verwachte resultaten "5 P's"), de verwerking van mutaties in voorzieningen en de invoering van de Vpb-plicht voor gemeenten met ingang van 2016 (traject voor het in beeld brengen en actualiseren van eventuele fiscale consequenties ca. te verwerken in de jaarrekening 2016 pas laat opgestart). Het gaat er daarbij om dat voldoende "countervailing power" oftewel tegenkracht wordt georganiseerd waarbij een kritische beschouwing van ingenomen standpunten, gehanteerde uitgangspunten e.d. plaatsvindt en dit proces vervolgens ook goed gedocumenteerd wordt.

Vennootschapsbelastingplicht

Vanaf 2016 zijn gemeenten onder voorwaarden belastingplichtig voor de vennootschapsbelasting (Vpb). De vermogensbestanddelen die uw gemeente aan de Vpb-plichtige activiteiten toerekent en de fiscale waardering daarvan, hebben uiteraard invloed op de te verantwoorden fiscale winsten en daarmee de Vpb-last over 2016 en toekomstige jaren.

De onderbouwing van de Vpb-plichtige activiteiten en het beantwoorden van de vraag in hoeverre deze activiteiten al dan niet als ondernemersactiviteiten kwalificeren ('door de ondernemerspoort komen') is eerst recent beschikbaar gekomen. Het gaat hierbij vooral om de grondexploitatie en de exploitatie van het betaald parkeren.

Wij hebben de Vpb in onze accountantscontrole betrokken rekening houdend met de materialiteit van de gemeente als geheel, maar hebben geen afzonderlijk detailonderzoek verricht naar de aanvaardbaarheid van de fiscale openingsbalans ca.

Naar aanleiding van de door uw gemeente verkregen onderbouwing heeft uw gemeente een pleitbaar standpunt ingenomen en hieruit geconcludeerd dat er geen sprake is van een in de jaarrekening 2016 op te nemen Vpb-last en is een nadere toelichting op de Vpb in de jaarrekening opgenomen.

Aangezien uw gemeente over 2016 de aangifte Vpb nog moet opstellen en vooralsnog niet duidelijk is of de belastingdienst de door uw gemeente ingenomen standpunten in de aangifte zal volgen bestaat er nog onzekerheid over deze post in de jaarrekening en kan deze in de toekomst derhalve nog wijzigen. Mede op basis van de omvang van de grondverkopen over 2016 (circa € 4,8 miljoen) achten wij overigens de kans op een materiële fout in de Vpb-positie in de jaarrekening beperkt.

Bbv-wijzigingen 2017

Voor het begrotingsjaar 2017 is sprake van een aantal Bbv-wijzigingen. Een tweetal wijzigingen lichten wij gezien het belang kort toe:

- *Verantwoording overhead:* Om de raad op eenvoudige wijze meer inzicht te geven in en zeggenschap te geven over de totale overheadkosten is vanaf 2017 voorgeschreven dat in de begroting en jaarrekening een apart overzicht moet zijn opgenomen van de kosten van de overhead.
Voorvoemde Bbv-wijziging vraagt om een adequaat en eenvoudig (administratief) inzicht in de wijze waarop de overhead tot stand komt.
- *Investerings maatschappelijk nut:* Bij investeringen die gemeenten vanaf 2017 doen is niet langer sprake van een onderscheid tussen investeringen met economisch versus maatschappelijk nut. Dit betekent dat gemeenten alle investeringen verplicht moeten activeren en afschrijven gedurende de verwachte levensduur.

5. Overige aangelegenheden

In dit onderdeel geven wij een samenvatting van overige aangelegenheden en bepaalde vereiste communicaties

Naleving van wet- en regelgeving

Wij hebben geen kennis van het niet naleven van wet- en regelgeving waarover gerapporteerd zou moeten worden.

Onze communicatie met management

Bevestiging van het college:

Wij hebben van het college een ondertekende schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen.

Geen meningsverschil met management of beperking in reikwijdte van de controle:

Er zijn geen meningsverschillen met het management geweest en er waren geen beperkingen bij de uitvoering van onze controle. Naar onze mening is ons bij de uitvoering van onze controleopdracht door het management en de medewerkers van de gemeente de volledige medewerking verleend en hebben wij volledige toegang tot de benodigde informatie gehad.

Verenigbaarheid jaarverslag en jaarrekening

Op basis van Nederlandse wetgeving en de Nadere Voorschriften Controle- en Overige Standaarden (NVCOS) 720 is de accountant verplicht bepaalde werkzaamheden uit te voeren met betrekking tot het jaarverslag van de gemeente.

Wij hebben, voor zover wij kunnen beoordelen, vastgesteld dat verklaringen van het college van burgemeester en wethouders zoals opgenomen in het jaarverslag verenigbaar zijn met de beweringen en verklaringen die in de jaarrekening zijn opgenomen.

Bijlagen

Bijlage A - Bevindingen controle SiSa-bijlage

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit accountantsverslag over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die onder SiSa vallen. Per regeling wordt in een tabel aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Onderstaand treft u deze tabel aan.

Bevindingen controle SiSa-bijlage		Fout of onzekerheid	Financiële omvang	Toelichting
OCW D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2016 (OAB)	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&M E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
I&M E27B	Brede doeluitkering verkeer en vervoer SiSa tussen medeoverheden	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet - gemeentedeel 2016	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandsverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen) - gemeentedeel 2016	N.v.t.	€ 0	N.v.t.
Totaal			€ 0	

Bijlage B1 - Niet-gecorrigeerde controleverschillen

In de onderstaande tabel is een overzicht opgenomen van niet-gecorrigeerde controleverschillen.

Aard van de controleverschillen	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen voorgaande periode		
Voor totaal € 315.000 aan inkoopfacturen ontvangen en verantwoord in 2016 voor prestaties die reeds in 2015 waren geleverd. De lasten 2016 zijn hierdoor voor € 315.000 te hoog verantwoord.	n.v.t.	€ 315.000
Effect niet-gecorrigeerde controleverschillen huidige periode		
		€ 0
Rechtmatigheidsfout is tevens getrouwheidsfout		
Rechtmatigheidsfout is per saldo ook een getrouwheidsfout		
(Sub)totaal getrouwheidsfouten		€ 315.000
Extra absolute waarde rechtmatigheidsfouten		
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/Etc.)		
Extra foutieve financiële beheershandelingen zonder direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)		
Overige rechtmatigheidsfouten		
Totaal rechtmatigheidsfouten	€	0

* *In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2016 en in het normenkader 2016 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.*

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dat houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage B2 - Onzekerheden in de controle

Aard van de onzekerheden	Rechtmatigheid	Getrouwheid
Onzekerheid PGB-bestedingen 2016 (SVB)	€ 2.390.000	€ 2.390.000
Onzekerheid parkeeropbrengsten 2016	€ 303.000	-/- € 303.000
(Sub)totaal onzekerheden in de getrouwheidscontrole (gesaldeerde bedragen)		€ 2.087.000
Extra absolute waarde onzekerheden rechtmatigheid		
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit externe regels (EU-aanbesteding/Fido/etc.)		
Extra financiële beheershandelingen met een onzeker direct financieel effect vanuit interne regels (gedoogbeleid)		
Overige onzekerheden inzake rechtmatigheid		
Totaal onzekerheden in de rechtmatigheidscontrole (absolute bedragen)	€ 2.693.000	

* *In het Besluit accountantscontrole decentrale overheden (Bado), de Kadernota Rechtmatigheid 2016 en in het normenkader 2016 is het kader voor de controle op de financiële rechtmatigheid opgenomen.*

Wij hebben van het college een schriftelijke bevestiging bij de jaarrekening ontvangen, waarin het college het bovenstaande heeft bevestigd. Dat houdt in dat eventuele niet-geconstateerde en daardoor niet-gecorrigeerde afwijkingen, zowel individueel als in totaal, in het kader van de jaarrekening niet materieel zijn. Het college heeft tevens bevestigd geen kennis te hebben van andere niet-gecorrigeerde afwijkingen.

Bijlage C - Onafhankelijkheidsbevestiging

In deze bijlage geven wij onze bevestiging van onze onafhankelijkheid.

Bevestiging onafhankelijkheid

De voorschriften in het kader van onafhankelijkheid zijn binnen de Koninklijke Nederlandse Beroepsorganisatie van Accountants (de NBA) opgenomen in de 'Verordening inzake Onafhankelijkheid (ViO)' en vormen een belangrijk onderdeel van het 'normenkader' waaraan een accountant moet voldoen. De naleving van de ViO is binnen de organisatie van Deloitte ingebed.

Wij bevestigen dat onze onafhankelijke positie ten opzichte van de gemeente in overeenstemming met de Nederlandse wettelijke en beroepsvoorschriften is gewaarborgd. Wij zijn van mening dat onze objectiviteit gedurende het afgelopen jaar niet is aangetast.

Stelsel van waarborgen om onafhankelijke positie te waarborgen

Deloitte beschikt over een stelsel van maatregelen om onze onafhankelijke positie bij controlecliënten te waarborgen. Het stelsel van maatregelen is een integraal onderdeel van de bestuurlijke organisatie en van het voor de gehele organisatie van toepassing zijnde stelsel van kwaliteitsbeheersingsmaatregelen.

Bijgaande niet-limitatieve opsomming geeft u een indruk van de maatregelen die bijdragen aan het waarborgen van onze onafhankelijke positie:

- Schriftelijke onafhankelijkheidsbepalingen waarin alle bestaande onafhankelijkheidsvereisten en de risico's ten aanzien van de bedreiging van de onafhankelijkheid en de daaraan gerelateerde waarborgen zijn verwerkt.
- Procedures voor tijdige bekendmaking van de voorschriften en de daarin aangebrachte wijzigingen aan alle gevolmachtigden en werknemers bij Deloitte.

- Procedures voor de organisatie van periodieke training inzake de toepassing van de onafhankelijkheidsvoorschriften.
- Procedures die erop gericht zijn dat onze gevolmachtigden en werknemers in specifieke casussen en omstandigheden de onafhankelijkheidsvoorschriften naleven.
- De benoeming van professionals op seniorniveau die verantwoordelijk zijn voor het continu actualiseren van de procedures en voorschriften, de tijdige bekendmaking ervan en het adequaat functioneren van het gehele stelsel van waarborgen.
- Procedures voor een schriftelijke rapportage per controlecliënt waarin is vastgelegd of sprake is van omstandigheden die de onafhankelijkheid van de accountant die de controleopdracht uitvoert bedreigen, op welke wijze met potentiële bedreigingen is omgegaan en indien er bedreigingen zijn gesignaleerd welke maatregelen dan zijn genomen om deze bedreiging voor de onafhankelijkheid weg te nemen. De vastlegging van deze beoordeling inclusief een gemotiveerde conclusie (de zogenoemde onafhankelijkheidsevaluatie) wordt in het dossier opgenomen. Procedures die vereisen dat een daartoe geëigende afdeling binnen Deloitte wordt geconsulteerd, als sprake is van een mogelijke aantasting van de onafhankelijkheid in relatie tot een specifieke cliënt. Indien de bestuursstructuur van de controlecliënt voorziet in een gemeenteraad of auditcommissie overwegen wij ook één van deze beide instanties te raadplegen.
- Procedures voor het interne toezicht in relatie tot de toetsing en bewaking van de naleving van de onafhankelijkheidsvoorschriften.

De opzet en werking van ons stelsel van maatregelen worden periodiek door de externe toezichthouder getoetst.

Interne roulatie

Een te grote mate van vertrouwdheid of vertrouwen kan een bedreiging vormen voor de onafhankelijkheid van de accountant wanneer bepaalde leden van het controleteam geregeld en voor lange tijd aan de wettelijke controle van een controlecliënt meewerken.

Wij beoordelen de bedreiging voor de onafhankelijkheid die kan voortvloeien uit de langdurige betrokkenheid van andere leden van het controleteam bij de controleopdracht. Waar nodig nemen wij maatregelen om de bedreiging weg te nemen.

Onze beoordeling heeft geen aanleiding gegeven om komend boekjaar teamleden bij de gemeente te rouleren.

Persoonlijke, zakelijke of financiële relaties met de gemeente

Wij hebben een evaluatie gemaakt van persoonlijke, zakelijke en financiële relaties tussen Deloitte, haar gevolmachtigden en haar medewerkers en de gemeente die van invloed kunnen zijn op onze onafhankelijkheid. Bij deze evaluatie zijn ons geen zaken gebleken welke aan u gerapporteerd dienen te worden.

Geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid

De Nederlandse onafhankelijkheidsregels vereisen dat de eindverantwoordelijke accountant de met governance belaste organen informeert over geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die Deloitte, een bestuurder of interne toezichthouder van Deloitte of een lid van het controleteam heeft ontvangen of verstrekt aan de gemeente of een bij de gemeente betrokken persoon. Hierbij is een drempel van € 100 opgenomen in de regels.

Wij hebben geen geschenken en persoonlijke uitingen van gastvrijheid die een (geschatte) waarde van meer dan € 100 hebben ontvangen of verstrekt en zijn daarom van mening dat er geen sprake is van een bedreiging voor de onafhankelijke uitvoering van de controleopdracht.

Overzicht aanvullende dienstverlening

Een overzicht van de aanvullende dienstverlening door Deloitte (naast de jaarrekeningcontrole van de gemeente Roosendaal) hebben wij hieronder opgenomen.

Aanvullende dienstverlening

Accountantscontrole specifieke (subsidie)verantwoordingen

Vpb-advisering

Op grond van de door ons getroffen maatregelen en uitgevoerde onafhankelijkheidsevaluatie zijn wij van mening dat onze onafhankelijkheid als certificerend accountant bij de gemeente Roosendaal voor 2016 in voldoende mate is gewaarborgd.

De naam 'Deloitte' verwijst naar één of meer van de volgende rechtspersonen: Deloitte Touche Tohmatsu Limited, een in Groot-Brittannië gevestigde 'private company limited by guarantee', en ieder van de memberfirms die deel uitmaken van haar netwerk. Elk van deze rechtspersonen vormt een juridisch afzonderlijke en onafhankelijke entiteit. Zie www.deloitte.com/about voor een gedetailleerde beschrijving van de rechtsvorm van Deloitte Touche Tohmatsu Limited en haar memberfirms.

Deloitte is met ongeveer 5.000 medewerkers en kantoren in heel Nederland de grootste organisatie op het gebied van accountancy, belastingadvies, consultancy en financiële advisering. Deloitte Nederland is een onafhankelijke memberfirm van Deloitte Touche Tohmatsu, met 225.000 medewerkers en vestigingen in meer dan 150 landen.

© Deloitte 2017. All rights reserved.